

CONSCIÈNCIA D'ARA
I la setmana que ve:
Any nou, temps vell

Estils

Estaria millor el món sense religió?

Des d'un posicionament ateu, Melvin Konner defensa en un llibre el paper de la fe

DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

“Crec que la fe persistirà, indefinidament, entre una gran minoria i potser sota un altre aspecte entre una gran majoria. No crec que la fe desaparegui ni crec que hauria de fer-ho”, afirma Melvin Konner, per a qui “algunes persones molt intel·ligents desitgen que la religió desaparegui i estan convençudes de què serà així. Comparteixo moltes de les seves crítiques, però no m'agradaen –i no sóc creient– els seus atacs contra la fe dels altres”.

Konner, professor nord-americà d'antropologia i biologia del comportament, ha escrit el llibre *La especie espiritual* (publicat ara en castellà per Almuzara) no com un al·legat a favor o en contra de la religió, sinó per ampliar les respostes i, de retruc, obrir les preguntes. “Vull entendre la fe: el seu fonament en els gens i en l'activitat fisiològica del cervell, el seu desenvolupament durant la infància, el seu profund rerefons evolutiu, les seves innumbrables varietats culturals i històriques, les seves relacions amb la moral i els seus molts rols en la vida humana. Crec que és possible explicar la fe, però no limitar-la amb les nostres explicacions”.

Aquest voler entendre la fe, però, no el reclou en una mirada exclusivament analítica. Emoció, astorament, goig... La vivència i l'experiència que ens pot donar l'art, tan propera a l'àmbit religiós que fins i tot per a moltes persones s'ha convertit en un fidel substitut, no quedaran mai reflectides en un escàner cerebral que estudia l'activitat neuronal d'algú que canta, escriu, resa.

Una mirada oberta

“La fe –explica Konner– sempre s'ha manifestat de diferents maneres: algunes reveladores i confortants, bones i amables, ecumèniques i cosmopolites; altres intolerants, coercitives i violentes. Però el futur ens donarà més persones que no se senten afins a cap religió, però que es poden declarar espirituals, i també inclinarà a les persones religioses a rebutjar la intolerància, la coerció i la violència. Pel que fa al fanatisme assassí, no té només un origen religiós. La idea de la religió com a base de qualsevol mal no s'ajusta als fets”, conclou mentre repassa la trista llista de genocidis, massacres i guerres per motivacions polítiques que han esquitxat

Una missa en un poble d'Alemanya. GETTY
En petit, Melvin Konner, en una imatge d'arxiu. MELVINKONNER.COM

i continuen esquitxant la història contemporània.

La trajectòria vital de Konner és fascinant, on la brillant carrera acadèmica (autor de nombrosos llibres, guanyador de premis, professor i conferenciant a diverses universitats) és només una de les moltes parts. No hi ha una separació evident entre la seva vida privada i la professional, tot ajuda, tot es barreja. “Em vaig criar com a jueu ortodox fins als disset anys i fa més de mig segle que no sóc creient. Conec bé ambdues tradicions. Durant dos anys vaig viure en una comunitat bosquimana de Botsuana, visc als Estats Units, un país majoritàriament cristià i tinc moltes amistats

entre el clergat i els fidels d'aquesta religió i, com antropòleg i viatger, he tingut relació amb el budisme tibetà, l'hinduisme, l'islam i altres religions, sempre amb respecte i una ment oberta per saber-ne més. He passat molts anys estudiant i ensenyant els costums de diverses cultures, l'activitat fisiològica del cervell, l'evolució, el desenvolupament infantil i altres formes de conèixer com es relaciona la religió amb els nostres cervells i cossos”.

A *La especie espiritual* recull i combina tot aquest llegat personal i intel·lectual. Sorpren, per exemple, la quantitat d'estudis científics que cita per entendre el fenomen de la fe en els éssers humans,

que ahora combina amb reflexions i vivències personals per generar un espai de diàleg i entesa sense per això diluir el pensament crític ni les divergències en un relativisme tou i perillós. “Aquest llibre no és només un intent científic d'entendre la religió, sinó també una defensa atea d'aquesta com a part de la natura humana. L'ateisme, malgrat la seva racionalitat, ha pres un gir fonamentalista que busca excloure les altres formes de creença. És la imatge especular dels fanatismes religiosos excloents”, afirma.

Per a ell, aquest és el límit que no podem creuar. “No tinc res en contra dels no-creients; fa més de mig segle que sóc un d'ells. Però els atacs gratuïts i infundats a la religió no només busquen confortar als ateus. També intenten, amb tota la seva metralla verbal, causar dolor als creients. Així com hi ha persones sordes per a la música o refractàries a la màgia de la poesia, o indiferents davant d'una obra de Shakespeare, alguns ateus són insensibles a la religió i a l'espiritualitat. Però cap d'aquestes persones musicalment sordes va dient als melòmans que estan imaginant coses i que han d'abandonar la seva afició”, assegura.

Un sentit ampli

Científic amant de l'art i amb un gran interès per a totes les formes de fe i espiritualitat, Konner es pregunta també per què l'humanisme secular, tan necessari, no hauria d'entendre's com una competència de la religió. “Per molt que citem les iniciatives promogudes per l'humanisme secular, no trobarem res que ompli la necessitat humana de compromís amb alguna cosa i que realment doni un sentit més ampli a la vida com ho fa la religió. Critiquem-la tant com es vulgui, però eliminar-la? No ho crec possible”.

Estaria millor el món sense religió? Els psicòlegs Scott Lilienfeld i Rachel Amirratti van fer d'aquesta qüestió la base d'un estudi que també recull Konner al llibre i del qual en cita aquesta conclusió: “Contràriament a les contundents afirmacions d'alguns prominents autors ateus, les dades apunten de forma consistent a una associació negativa entre religiositat i comportament criminal i a una associació positiva entre religiositat i comportament prosocial. Ambdues relacions són modestes en les seves magnituds i ambigües pel que fa a la causalitat. Al mateix temps, no podem ignorar-les”, afirmen.

Viure amb fe? Si més no, la fe de conivència. —